

“ฟ้อนกลองตุ้ม” มรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน

KLONG THUM

The cultural heritage of the northeastern folk dance

1. นางสาวกนกวรรณ	หวังร่วมกลาง
2. นางสาวอนุตรา	แก้วบุคดา
3. นางสาวศิริินภา	แท่นทอง
4. นางสาวอมรรัตน์	เลาหวงศ์เพียรพุดิ
5. นางสาวพญพิชญ์	ประพันธ์วิทยา
6. นางสาวนรรัตน์	รัตนศรีวอ
7. นายวีรกิจ	ยอดนาม
8. นางสาววรรณวิภา	ศิริบุรณ์
9. นางสาวอัญชลี	ทรัพย์คำจันทร์
10. นางสาวนิภากรณ์	สุวรรณบุญ

ศิลปนิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง)

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏศิลป์ศึกษา

คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ปีการศึกษา 2543

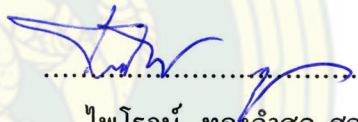
หน้าอนุมัติ

คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ อนุมัติให้นับศิลปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง)

.....
นิพนธ์ เดชชาติ วท.บ., M.A.
คณบดีคณะศิลปศึกษา
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

คณะกรรมการสอบศิลปนิพนธ์

.....
นาราวดี ศิริโรจน์ ค.บ., กศ.ม.
ประธานกรรมการ

.....
ไพโรจน์ ทองคำสุก ศศ.ม.
กรรมการ

.....
พิมพ์รัตน์ นวะะศิริ ศก.บ.
กรรมการ

ผู้ควบคุมศิลปนิพนธ์

.....
นิทวรรณ วรรณะดี ศษ.บ., กศ.ม.
กรรมการ

.....
สุรัตน์ จงดา ศศ.ม.
กรรมการ

กิตติกรรมประกาศ

ศิลปินพจน์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของ อาจารย์นิลวรรณ วรรณะดี และอาจารย์สุรัตน์ จงดา ผู้ควบคุมศิลปินพจน์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นในการจัดทำมาโดยตลอด คณะผู้จัดทำศิลปินพจน์ขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ชุมเดช เศรษฐิมล วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ที่ได้กรุณาให้คำอธิบาย และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในเรื่องของการเก็บข้อมูลให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และสร้างกำลังใจที่ดีในการทำศิลปินพจน์มาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณอาจารย์วิชัย ค้างปาลี อาจารย์พัลลภ เพียรชนะ และอาจารย์ปรเมศร์ โพธิ์คล้าย วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ดที่กรุณาให้คำแนะนำในเรื่องรูปแบบในการพิมพ์ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านการประสานงานในเรื่องของเครื่องดนตรี ตลอดจนด้านการประสานงานกับอาจารย์ท่านอื่นๆ เรื่องการให้ความรู้ในการจัดทำศิลปินพจน์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ชาวบ้านหมู่บ้านท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้ให้ข้อมูลอย่างละเอียดในการทำศิลปินพจน์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ คณาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ และคณาจารย์ของสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ ที่ได้ให้คำอธิบายและคำแนะนำ อันเป็นสาระประโยชน์ต่อการเรียบเรียงศิลปินพจน์เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณเพื่อนๆ และน้องๆ ที่ให้การช่วยเหลือในด้านการแสดง ให้เป็นไปด้วยความราบรื่น

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีจากศิลปินพจน์เล่มนี้คณะผู้จัดทำขอมอบให้บิดา มารดา รวมทั้งผู้ปกครองทุกๆ ท่าน ที่ได้ให้การสนับสนุนทางด้านทุนทรัพย์และให้กำลังใจในการทำศิลปินพจน์ แก่ผู้จัดทำเสมอมา

คณะผู้จัดทำศิลปินพจน์
ฟ่อนกลองกลองดุ่ม

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาฟ็อนกลองคຸ້ມของหมู่บ้านท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ด้านความเป็นมา รูปแบบ องค์ประกอบ ลักษณะการแสดง วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ องค์ประกอบของการฟ็อนกลองคຸ້ມกับขนบประเพณีกับวัฒนธรรมทางสังคมของชาวอีสานจากข้อมูลที่ได้ศึกษามาและนำเสนอเป็นผลงานอนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปใช้ศึกษาขยายผลต่อไป

การฟ็อนกลองคຸ້ມมีประวัติความเป็นมายาวนานนับร้อยปี เป็นการแสดงซึ่งประกอบอยู่ในขบวนแห่บุญบั้งไฟประเพณีบุญบั้งไฟช่วงเดือนหกของชาวอีสาน การฟ็อนแสดงถึงความเชื่อของชาวอีสานที่มีต่อเทพเจ้าอันได้แก่ พระยาแถน โดยมีความเชื่อว่าพระยาแถนเป็นผู้สร้างโลก สามารถบันดาลความอุดมสมบูรณ์มาสู่มนุษย์ได้

ในอดีตใช้ผู้ชายแสดงล้วน ปัจจุบันมีการใช้ผู้หญิงเข้ามาแสดงยังเหลือเพียงหมู่บ้านท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีที่ยังคงรูปแบบและเอกลักษณ์ในการแสดงไว้คือ การแสดงยังใช้ผู้ชายแสดงล้วน การแต่งกายมีลักษณะแบบชาวบ้าน เอกลักษณ์ของการฟ็อนคือ การใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า ซวย หมายถึง กรวยสำหรับใส่น้ำมือ มาสวมใส่น้ำมือทั้งสิบของผู้ฟ็อน เครื่องดนตรีของฟ็อนกลองคຸ້ມมีเพียง 2 ชิ้นได้แก่ พังฮาดและกลองคຸ້ມ

จากการวิเคราะห์พบว่า ฟ็อนกลองคຸ້ມ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี ความร่วมมือใจของกลุ่มชนชาวอีสาน ท่ารำแสดงถึงจินตนาการของชาวบ้านอันมีต่อความเชื่อในภูตผีปีศาจ เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เพื่อการประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน การนำเสนอการแสดงชุดฟ็อนกลองคຸ້ມ จึงมีแนวคิดในการอนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์ โดยปรับเพียงการเสริมท่าและดนตรีที่ให้ความสนุกสนานในช่วงหลัง ช่วงแรกยังคงอนุรักษ์ซึ่งรูปแบบท่าฟ็อนและดนตรี อีกทั้งยังพยายามอนุรักษ์ในเรื่องของรูปแบบการแต่งกายให้คงของเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด เพื่อรักษาไว้ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ

บทที่

1 บทนำ	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
- ขอบเขตของการวิจัย.....	3
- วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
- นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 การฟ้อนพื้นบ้านของชาวอีสาน.....	5
- ความเป็นมาของการฟ้อนพื้นบ้านภาคอีสาน.....	5
- ประเภทการฟ้อนพื้นบ้านภาคอีสาน.....	9
- องค์ประกอบการฟ้อนพื้นบ้านภาคอีสาน.....	10
3 ฟ้อนกลองคู่.....	21
- ประวัติความเป็นมาของฟ้อนกลองคู่.....	21
- ลักษณะการแต่งกายฟ้อนกลองคู่.....	25
- ขั้นตอนการฟ้อนกลองคู่.....	32
- คนตรีประกอบการฟ้อนกลองคู่	40
- การประยุกต์ฟ้อนกลองคู่ให้สอดคล้องกับการแสดงในปัจจุบัน	45
- ทำรำฟ้อนกลองคู่.....	46
4 สรุปและข้อเสนอแนะ	71
- สรุป	71
- ข้อเสนอแนะ	73

บรรณานุกรม.....	74
ภาคผนวก.....	77
ภาคผนวก ก.	78
ภาคผนวก ข.	80
ประวัติผู้เขียน.....	82

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ชุดทำงานของผู้ชายและผู้หญิง.....	11
2 ชุดอยู่กับบ้านของผู้ชายและผู้หญิง.....	12
3 ชุดเอนกานูญของผู้ชายและผู้หญิง.....	13
4 ผู้พื่อนในสมัยรัชกาลที่ 5.....	24
5 เสื้อ.....	25
6 ผ้านุ่ง.....	26
7 ผ้าเบี่ยง.....	27
8 ผ้าคาดเอว.....	28
9 ชวยมือ.....	29
10 ดอกฝ้าย.....	30
11 ลักษณะกำไลข้อมือของชาวอีสานในอดีต.....	31
12 ขั้นตอนเตรียมความพร้อม.....	32
13 รูปแบบขบวนพื่อนกลองคຸ້ມ.....	33
14 ท่าที่ 1 “ท่าแกว่ง” (1).....	34
15 ท่าที่ 1 “ท่าแกว่ง” (2).....	35
16 ท่าที่ 2 “ท่ายก”	36
17 ท่าที่ 3 “ท่าตัก” (1).....	37
18 ท่าที่ 3 “ท่าตัก” (2).....	38
19 กลองคຸ້ມ.....	41
20 พังฮาด.....	42
21 การสาธิตวิธีการตีกลองคຸ້ມและพังฮาดของชาวบ้านหมู่บ้านท่าลาด จังหวัดอุบลราชธานี.....	44
22 ท่าที่ 1 “ท่าแกว่ง”.....	47
23 ท่าที่ 2 “ท่ายก”.....	48
24 ท่าที่ 3 “ท่าตัก” (1).....	49
25 ท่าที่ 3 “ท่าตัก” (2).....	50
26 ท่าที่ 6 “ท่าเสื่อออกเหล่า”.....	51
27 ท่าที่ 7 “ท่าตีกลองกินเหล้า” (1).....	52

28	ทำที่ 7 “ทำตีกลองกินเหล้า” (2).....	53
29	ทำที่ 8	54
30	ทำที่ 9 “ทำทศกัณฐ์โลมนาง”.....	55
31	ทำที่ 10 “ทำหลีกแม่เมีย”.....	56
32	ทำที่ 11.....	57
33	ทำที่ 12.....	58
34	ทำที่ 13 (1).....	59
35	ทำที่ 13 (2).....	60
36	ทำที่ 14 “ทำยก”.....	61
37	ทำที่ 15 (1).....	62
38	ทำที่ 15 (2).....	63
39	รูปแบบการแปรแถวพ็อนกลองตุ้มในแนวอนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์.....	64
40	สร้อยคอ กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้าในรูปแบบประยุกต์.....	67
41	เครื่องแต่งกายชุดพ็อนกลองตุ้มในรูปแบบประยุกต์.....	68
42	เครื่องดนตรีของพ็อนกลองตุ้มในรูปแบบประยุกต์.....	69

บทที่ 1

บทนำ

การแสดงเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง อันเป็นศูนย์รวมศาสตร์แห่งศิลป์ด้านต่างๆเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งด้าน อักษรศิลป์ วาดศิลป์ นาฏดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ศิลปะแห่งการแสดงเป็นสิ่งที่แสดงถึง ความมีอารยะ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ให้ความรื่นเริงบันเทิงใจ สามารถกล่อมเกลาคิดใจของมนุษย์ให้ปฏิบัติ ไปในทางที่ดี นำให้คิดและให้กำลังใจ อันจะเป็นหนทางในการสร้างสรรค์ประเทศชาติไปสู่ ความเจริญรุ่งเรืองได้อีกทางหนึ่ง

การแสดงพื้นบ้าน เป็นการแสดงที่มีรากฐานมาจากความคิดของชาวบ้าน โดยรูปแบบความคิด ของชาวบ้านที่ได้รับเป็นแบบแผนที่ชาวบ้านได้นำมาจากวิถีชีวิตของสังคม อันเป็นการกระทำของกลุ่ม คนกลุ่มหนึ่งที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ซึ่งลักษณะการแสดงพื้นบ้านที่สามารถ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเจริญทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมไทยในแต่ละภาค หรือแต่ละท้องถิ่นนั้นเรียกว่า “การแสดงพื้นบ้านไทย” ซึ่งการแสดงพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่บ่งบอกถึง ความเจริญของสังคม คุณค่าของการแสดงนั้นมีใช่เป็นการแสดงที่อยู่เพียงแค่การปฏิบัติสืบทอด ต่อกันมาอย่างต่อเนื่องเท่านั้น แต่ยังเป็นการให้คุณค่าทางด้านจิตใจ ความรู้สึก อันจะนำไปสู่ ความเป็นเอกลักษณ์และการรวมกลุ่ม ลักษณะของการแสดงพื้นบ้านส่วนใหญ่ที่พบเห็นกันอยู่ ในปัจจุบันมักจะออกมาในรูปแบบของการฟ้อนรำ ด้วยเหตุนี้การแสดงพื้นบ้านอันเป็นท่าทาง การร่ายรำที่ชาวบ้านได้สร้างสรรค์ขึ้นเราจึงเรียกกันโดยทั่วไปว่า “การฟ้อนพื้นบ้าน”

การฟ้อนพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันออกไป โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตามท้องถิ่น ของตน ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมของการฟ้อนพื้นบ้านที่ได้รับจะแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ รวมไปถึงความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษของท้องถิ่น นั้นๆ การฟ้อนจะเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มท้องถิ่นของตน รูปแบบการฟ้อนเป็นการเคลื่อนย้ายร่างกาย สร้างสรรค์พลังของการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับจังหวะของดนตรี ท่าทางการร่ายรำถึงแม้จะมี การอนุรักษ์ไว้ แต่การสืบทอดของคนรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่งมาเป็นเวลายาวนาน ทำให้ท่าทางการฟ้อน มีการเปลี่ยนแปลงไปทีละเล็กละน้อย เมื่อกาลเวลาผ่านไปการฟ้อนพื้นบ้านจึงได้ถูกปรับเปลี่ยน ให้เข้ากับสังคมในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามถึงลักษณะการฟ้อนพื้นบ้านในแต่ละภาคแต่ละท้องถิ่นก็ยังคงมี เอกลักษณ์เป็นของตนเองหลงเหลืออยู่บ้าง ถึงแม้จะมีอยู่เพียงบางส่วน แต่ก็ยังทำให้ผู้ชมได้เห็นถึง ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในท้องถิ่นนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน

ภาคอีสาน เป็นศูนย์รวมแห่งศิลปะการฟ้อนมากมายจากหลายๆท้องถิ่น เนื่องจากภาคอีสาน เป็นแหล่งรวมของกลุ่มชนชาวไทยน้อยใหญ่ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มชนไทย-ลาว ชาวผู้ไทย แสก ย้อ โส้ โย้ย ฯลฯ กลุ่มชนดังกล่าว จะอยู่กันอย่างกระจัดกระจายไปทั่วภาคอีสาน แต่มีลักษณะรวมกันอยู่เป็น กลุ่มชนของตน และมีศิลปะวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่หากจะกล่าวถึงเอกลักษณ์ของการฟ้อน โดยรวมของภาคแล้ว การฟ้อนของชาวอีสาน จะมีการฟ้อนรำที่มีท่าร่าหลากหลายลีลา ท่วงทำนอง ของดนตรีมีความไพเราะสนุกสนาน อันแสดงออกถึงความสามารถในเชิงศิลปะของชนอีสาน ผสมผสานเข้ากับเครื่องแต่งกายอันงดงามที่น่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นคือ ผ้าไหม มาตกแต่งให้เข้ากับ การฟ้อนพื้นบ้านแต่ละชุดได้อย่างลงตัว

การฟ้อนพื้นบ้าน เป็นศิลปะที่ชาวบ้านได้สร้างสรรค์ขึ้นมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เราสามารถกล่าวถึงต้นเหตุแห่งการฟ้อนรำได้หลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็น การฟ้อนอันเกิดจากพิธีกรรม ความเชื่อ การฟ้อนเพื่อความสนุกสนาน โดยมากจะเป็นการฟ้อนที่แสดงให้เห็นถึงจิตใจสำนึก ของมนุษย์ ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของความเชื่อเรื่องภูติผีปีศาจ ความเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ เทวดา จนกลายมาเป็นพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมการเข้าทรงผีฟ้า พิธีทำบุญขอฝน การเฉลิมฉลอง เทพยดาแห่งพืชพันธุ์ธัญญาหาร ฯลฯ พิธีกรรมเหล่านี้ช่วยให้ชาวบ้านเกิดความสบายใจ และมีกำลังใจ ในการที่จะประกอบอาชีพการงานของตนได้อย่างเต็มความสามารถ

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นพิธีกรรมอันเกิดจากความเชื่อของชาวบ้านอีกอย่างหนึ่ง เป็นพิธีทำบุญ ขอฝนของชาวอีสานในช่วงเดือนหกของทุกๆปี เป็นการทำบุญที่ประกอบไปด้วยความสนุกสนานรื่นเริง ประจำปีมากกว่าจะทำให้ได้การกุศลจริงๆ (สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ . 2469 : 1) ในเรื่องของความเชื่อนั้น ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นความเชื่อของสังคมอีสานในเรื่องของ พระยาแถน โดยเชื่อว่า พระยาแถนเป็นเทพเจ้าผู้สร้างโลก สร้างสรรพสิ่งต่างๆให้แก่โลก และยังเชื่อว่า มนุษย์นั้นติดต่อกับพระยาแถนได้ เช่น อาจขอร้องให้พระยาแถนช่วยดับทุกข์เข็ญ แก่มนุษย์โลกได้ พิธีแห่บั้งไฟ จึงเป็นความเชื่อของชาวอีสานว่า พระยาแถนมีหน้าที่ในการให้ฝน แก่มนุษย์โลก ฉะนั้น จึงต้องจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นเพื่อเป็นการเตือนให้พระยาแถนได้ทราบว่ ชาวบ้าน กำลังเดือดร้อน ต้องการน้ำฝนเพื่อการปลูกพืช และถึงฤดูการทำนาแล้ว ชาวอีสานจึงต้องทำบั้งไฟ จุคให้พุ่งขึ้นไปบนฟ้า เสมือนหนึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับพระยาแถน (สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ . 2533 : 79)

การฟ้อนพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ และมีความเกี่ยวข้องกับการแห่บั้งไฟในประเพณี บุญบั้งไฟมาช้านาน คือ การฟ้อนกลองดุ่ม ลักษณะองค์ประกอบของการฟ้อน ไม่ว่าจะเป็น ท่ารำยรำ ในการฟ้อน คนตรี หรือเครื่องแต่งกาย หากเรามองดูแต่เพียงองค์ประกอบภายนอกแล้ว อาจมองเห็น ว่า เป็นการแสดงที่ไม่น่าสนใจเท่าใดนัก แต่ถ้าหากเราพิจารณาถึงองค์ประกอบโดยรวมแล้ว ฟ้อนกลองดุ่ม เป็นการแสดงที่สามารถดึงดูดใจคนดูให้ได้พบกับบรรยากาศ และสีสัน ความมีชีวิตชีวา

ของความเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานได้อย่างน่าอัศจรรย์ อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่ออันน่าสนใจในอีกแง่มุมหนึ่งของชาวอีสาน แต่ในปัจจุบัน มรดกทางวัฒนธรรมอีสานชุดนี้ ได้ผ่านกาลเวลา ผ่านการพัฒนาไปตามยุคสมัยที่เต็มไปด้วยความต้องการทางด้านวัตถุ มากกว่าจะมองถึงคุณค่าทางด้านจิตใจ ทำให้การแสดงชุดนี้เริ่มที่จะลดน้อยและ เลือนหายลงไป ตามกระแสความต้องการทางสังคมในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า ฟ้อนกลองคຸ້ມ เป็นการแสดงพื้นบ้านของไทยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความเชื่อของชาวอีสานที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน และอาจกำลังจะถูกกลืนหายไปจากประเทศไทย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้ ทำให้คณะผู้จัดทำศิลปนิพนธ์ตระหนักว่า ควรจะมีการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง เพื่อให้ทราบถึงศิลปะของการฟ้อนกลองคຸ້ມ ตลอดจนองค์ประกอบของการฟ้อน และขั้นตอนในการฟ้อนกลองคຸ້ມในแง่มุมต่างๆ เชื่อว่าถ้าเราเข้าใจหรือวิเคราะห์ให้ลึกลงไป จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทย ซึ่งจะให้เห็นถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และจิตวิญญาณของบรรพบุรุษไทยทางภาคอีสานของตน นับว่าเป็นแนวทางหนึ่ง ที่จะอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าไว้ให้ชนรุ่นหลังสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในเรื่อง ฟ้อนกลองคຸ້ມ คณะผู้จัดทำศิลปนิพนธ์มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษา ความเป็นมา พิธีกรรม รูปแบบ องค์ประกอบ และลักษณะการแสดงของ ฟ้อนกลองคຸ້ມ
2. วิเคราะห์ความเกี่ยวข้องในองค์ประกอบของ ฟ้อนกลองคຸ້ມ กับขนบประเพณีวัฒนธรรมทางสังคมของอีสาน
3. นำเสนอรูปแบบการแสดงของฟ้อนกลองคຸ້ມที่กำหนดเป็นแบบแผนดั้งเดิมแล้วนำเสนอในรูปแบบของผลงานอนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาความเป็นมา และทำรำฟ้อนกลองคຸ້ມ ของบ้านท่าลาด อ.วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้จัดทำศิลปนิพนธ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 **ข้อมูลด้านเอกสาร** ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฟ็อนกลองคຸ້ມ โดยนำความรู้ที่ได้ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลในเชิงพรรณนา

1.2 **ข้อมูลภาคสนาม** การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีดังนี้

- การสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์นักแสดง นักดนตรี รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงชุดฟ็อนกลองคຸ້ມ ซึ่งเป็นชาวบ้าน ที่อยู่ในบ้านท่าลาด อ. วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี
- การสังเกต จากการรำ และการถ่ายทอดการปฏิบัติท่ารำจากชาวบ้าน บ้านท่าลาด
อ. วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี
- การบันทึกวีดิทัศน์ , บันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง และการถ่ายภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานชุด ฟ็อนกลองคຸ້ມ ในแนวนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์

2. **ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล** เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา โดยประมวลความรู้จากข้อมูลด้านเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกวีดิทัศน์ บันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียงและการถ่ายภาพ แล้วนำมาสรุปผลเรียบเรียงเป็นเอกสาร ขยายผลนำเสนอในรูปแบบของการแสดง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นหลักฐานทางเอกสารเกี่ยวกับ ความเป็นมา พิธีกรรม รูปแบบ องค์ประกอบ และลักษณะการแสดงของ ฟ็อนกลองคຸ້ມ
2. เป็นการอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน และการแสดงชุดฟ็อนกลองคຸ້ມ
3. สามารถนำความรู้ที่ได้รับมานำเสนอในรูปแบบการแสดงในชุด ฟ็อนกลองคຸ້ມ ทั้งที่เป็นแบบแผนดั้งเดิม และการนำมาประยุกต์ในรูปแบบอนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์อย่างมีหลักการ และเหตุผล
4. เพื่อเป็นหลักฐานในการนำไปใช้ศึกษาขยายผลต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ฟ็อนกลองคຸ້ມ คือ การฟ็อนพื้นบ้านที่เก่าแก่ของชาวไทยภาคอีสาน อยู่ในขบวนแห่งานประเพณีบุญบั้งไฟ บรรเลงดนตรีประกอบการฟ็อนด้วยกลองคຸ້ມและพังกา

ช่วย หมายถึง กรวย ชาวอีสานนิยมทำกรวยด้วยใบตองกล้วยเพื่อทำบายศรี ในที่นี้หมายถึงช่วยที่ถักด้วยหวาย ใช้สวมนิ้วมือเพื่อฟ็อนในบุญบั้งไฟ

การฟ็อนกลองคຸ້ມในแนวนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์ คือ การจัดการแสดงฟ็อนกลองคຸ້ມโดยในช่วงแรกนำเสนอในรูปแบบดั้งเดิม ส่วนในช่วงหลังจะเป็นการประยุกต์ทำฟ็อนและดนตรีเพื่อให้เกิดความเข้าใจ